

Književnost.

Odgovor g. J. Jenku kritikovalcu »Zemljepisa za meščanske šole in višje razrede ljudskih šol« v časopisu »Dom in Svet«. V časopisu »Dom in Svet« hvali g. J. Jenko v svoji oceni moje zgoraj navedene knjižice nje vnanjo obliko, popir in tisk ter dostavlja »a drugače moramo soditi o njeni vsebini«. Prečitavši vso kritiko razvidel sem pač, da g. kritikovalec nima pravega pojma o zemljepisnem pouku v ljudskih oziroma meščanskih šolah. Vrh tega so mu popolnoma neznani učni črteži in zlasti metodika zemljepisnega pouka na tej stopinji. Od tod čudni nazori, katere ima g. Jenko o knjižici, namenjeni ljudski šoli. Predno pa je g. kritikovalec oblastno sedel na sodni stol, naj bi se bil dobro poučil o teh stvareh.

Vso gostobesedno razpravo o razvrstitvi zemljin bi si bil g. Jenko lahko prihranil, ker je vse tam navedeno vendar tudi meni in še marsikomur drugemu znano. Neznano pa je g. Jenku, da se v ljudskošolski knjižici drugi razlogi odločevalni in zato sem se odločil za drugačno razvrstitev in sicer iz metodčnih ozirov, kateri so v ljudskošolski knjižici mero-dajnejši, nego vsi drugi razlogi. Na strani 15. sem razdelil suho zemljo v tri celine in sicer v vzhodno (Evropa, Afrika in Azija), jugovzhodno (Avstralija) in zahodno celino (Amerika). Evropo završujem s Pirenejskim polotokom in metodično napačno bi bilo, ako bi zatem prišla Azija, a ne Afrika, ne oziraje se na to, da je Afrika enostavnejša in za učence lažja nego Azija. Za vzhodno celino pride na vrsto jugovzhodna celina (Avstralija), ker je takorekoč le podaljšek Azije. Da pa mora Amerika zadnja biti, potrjuje nam tudi g. Jenko sam v stavku »Amerika sama zavzema vso zapadno poloblo«. Nepedagoško bi torej ravnal, ko bi stavil na konec Avstralijo, ležečo na »vzhodni polobli«. Ti razlogi so me vodili pri razdelitvi zemljin.

G. kritikovalec omenja, da pri razlaganju »vesoljnega sveta« stvar sama ni povsem logično razložena. Neznano mu je torej, da je prvi odstavek sinteza, katero ima učitelj natančneje analizirati in da se ima že pri začetnem zemljepisnem pouku otrokom razjasnjevati, kaj je »vesoljni svet«. Sploh pa vsa kritika ne kaže posebne logike, ker g. kritikovalec skače naprej in nazaj kakor kobilica po pokošenem travniku.

»Voda pada iz oblakov kot dež (sneg, toča, rosa, slana) na zemljo«. Tudi ta stavek g. kritikovalcu ni po volji ter dostavlja, »da rosa in slana ne padata iz oblakov, to je znana stvar«. O kako modro; g. Jenko bi gotovo že v ljudski šoli otrokom nadrobno razlagal, kako nastane rosa in slana. V ljudski šoli je preprosto in lahkomu navno razlagati kroženje vode na zemlji in zategadelj sem stavek tako izrazil ter smatram za moč, na zemljo padajočo: dež, sneg, toča, roso in slano. Ravno tako se razlaga poljudno »le-

denik«. Definicije imajo biti kratke in priproste. Učitelj pa razvijaj definicijo, kar mu ne bode delalo težav.

»Razlike med pravim in navadnim obzorom iščeš zaman« piše g. kritikovalec. S tem stavkom ste pač pokazali, koliko razumete o ljudskošolskem pouku! V ljudski šoli hočete razlagati to razliko! Ljudskim šolam namenjena knjižica vendar ne sme delati te razlike, ker otrokom tega ni treba vedeti in bi bila za nje ta razlika pretežka. A tudi brez teh vzrokov je ta razlika popolnoma nepotrebna. Nasproti ogromni oddaljenosti zvezd nepremičnic od zemlje je oddaljenost med pravim in navadnim (recte »navideznim«) obzorom jako jako majhna. Zato prihajajo zvezde nepremičnice hkratu v pravi in navidezni obzor. Iz tega vzroka se smatrata oba obzora za nebesne pojave kot jednaka ali identična.

Glede na merilo 1:10 imam pripomniti, da to računanje (namreč $10 \times 10 = 100$) velja za vse slučaje in ne samo (kakor g. kritikovalec misli) za sobna tla, katerih dolžost in širokost sta si jednaki.

Ni se mi zdelo umestno že v I. delu razložiti, kaj je barje ali mahovje, ker je zato najboljša prilika pri Ljubljanskem barji v II. delu.

G. Jenko piše nadalje: »Pri knjigopisju je treba rabinu vselej dobre zanesljive vire in ne prezirati novih iznajdb«. Neumevno je meni, kake »iznajdbe« (!) ima tu v mislih g. kritikovalec. Zame je najboljši vir v mnogih slučajih pri spisovanju ljudskošolske zemljepisne knjige in sploh pri zemljepisnem pouku dober zemljevid in zategadelj polagam toliko važnost v čitanje zemljevidov. V večji meri nego vsaka učna knjiga služi zemljevid zemljepisnemu znanju učencev v podlago. Knjiga se mora jemati z zemljevidom. Zlasti na zemljevidu Evrope se imajo poučevati evropske dežele v prvem delu zemljepisa. Novejša raziskavanja še niso dognana in notranost Rusije še ni zadosti preiskana. Na podlagi tudi novejših zemljevidov sem torej zapisal stavek: »Uralo-baltiški in Uralo-karpatški hrbet delita nižino na tri dele«.

Ako bi g. Jenko le količkaj poznal koncentrični pouk v ljudski šoli, gotovo se ne bi spotikal ob to, da pravim: »Isker izvira v Balkanu« ali pa »V Libanonu izvira Jordan«. Tu se govori o Balkanu in Libanonu kot gorstvu (Gebirgssystem). Tudi meni je znano, kje izvirata Isker in Jordan. Ljudskošolski zemljevid Azije ne pozna Antilibanona, ampak le gorstvo Libanon. Tudi orografsko se smatrata Libanon in Antilibanon kot ostanka bivše večje stopnjevine. Nepedagoško bi ravnal, ako bi omenjal predmet, katerega ne najdejo učenci v svojem zemljevidu. Poleg Iskra sem pač tudi omenil Marico, več pa nisem hotel omeniti, ker spada natančnejši popis Balkanskega polotoka v II. delu zemljepisa.

Ako rečem »opoldne je najtopleje« (na strani 24. ne stoji, »da je o dvanaesti uri najtopleje,« kakor

g. Jenko trdi), ne mislim s tem, da je najtopleje tedaj, ko dvanaajsta ura bije, ampak okoli poldneva. Tudi jaz vem, da je najtopleje med drugo in tretjo uro popoldne in znani so mi tudi vzroki temu pojavu. Ko bi tako na tanko formuliral stavek, moral bi tudi to učitelj razlagati, kar bi pa presegalo okvir ljudsko-šolskega pouka.

Izraza »sipina« in »prodovina« sem izbral zato, ker jih rabijo tudi Hrvatje v napominanem zmislu. Prof. Jesenko ima res izraz »sipina« za »Sandbank«, ali kdo mu bode zameril, da ni mogel pogoditi za toliko število zemljepisnih pojmov povsem točnih terminov. Saj tudi njegov »ravnik« za »Aequator« ni bil srečno izbran. »Sandbank« vendar ni od vetra nasuta, zato se ne more »sipina« imenovati. Pač pa so »Dünen« zares nasute in zato naj se tudi tako imenujejo. »Prodovina« (hrv. prudovina) je pa tudi gotovo vsakomur razumljiv izraz.

Nemška imena kakor München (Monakovo) ali Dresden (Draždane) sem imenoval na prvem mestu, ker so bolj znana nego slovenske oblike.

Prav pa ima g. Jenko v tem, da je bolje pisati »po zelenicah« nego »v zelenicah« in da bi se krajšal izraz »glavno mesto« (gl. m.).

Končno pa obžalujem, da se ne bodem mogel ozirati pri eventualnem drugem natisku na g. kritikalca dobrohotne opazke, četudi je g. Jenko prepričan, da je »izpolnil dolžnost kritike«.

Prof. Fr. Orožen.

Erlziehliche Knaben-Handarbeit. Methodisch geordnete Vorlagensammlung zur Anfertigung einfacher Arbeiten in Papier, Pappe und Holz im Anschlusse an den Kindergarten für Schulen bearbeitet von Josef Urban, k. k. Bezirksschulinspector, Bürgerschuldirector, Leiter der Schulwerkstätte und der Lehrercurse in Wien (Neulerchenfeld). Druck und Verlag »Leykam« in Graz. Cena 5 gld. Tako je naslov najnovejšemu navodu za to stroko, ki je jako metodično sestavljen po Fröbelovih nazorih na pedagogijo zabavišč (otroških šolskih vrtov) ter obsega lepo risarsko zbirko (38 listov) in učno navodilo kot

prilogo (85 strani). Zbirka narisov ima 3 oddelke in sicer: 4 liste za popirnate izdelke, 19 za lepenkarske in 15 za lesne. Skupno je narisanih 93 popirnatih, 73 lepenkarskih in 60 lesnih izdelkov. Papirnati izdelki so popolnoma v zvezi z deli otroškega vrta, lepenkarstvo je posebno pripravno za male učence in za deklice; izdelovanje lesenih rečij pa je namenjeno za dečke od 11. leta nadalje.

Vsi narisi (črteži) predmetov so jako natančni, ter kažejo predmete navadno v očrtih (tločrtih), načrtih, pročrtih (profilih) in pogosto tudi v perspektivnih narisih, tako, da spretnější učenci kasneje prav lahko po narisih brez modelov izdelujejo razne reči. Priloženo učno navodilo razpravlja sledečo stvarino: Str. 1—8 Vzgojni pomen pouka v deških ročnih delih. Str. 8—9 Učni črtež. Str. 9—51 Navod za izdelovanje popirnatih in lepenkarskih predmetov. Str. 51—59 Navod za izdelavanje lesenih predmetov. Str. 59—68 Osnovni razvoj lesenih modelov. Str. 68—72 Snovi za lepenkarske in lesne izdelke. Str. 72—73 Orodje za lepenkarstvo. 73—84. Tehnologija orodij za lesne izdelke. Str. 84—85 Proračun za ustanovitev lesovne delarne.

Ker se je deško ročno delo v kratkem času s švedskega razširilo po vsem olikanem svetu in se vzgojna in praktična veljava tega predmeta obče priznava, priporočamo to zbirko prav toplo našim šolskim delarnam kakor tudi okrajnim učiteljskim knjižnicam, da imajo učitelji priložnost se seznaniti s tem važnim predmetom.

—2—

Janez Cigler, slovenski pisatelj. V spomin stoletnice njegovega rojstva spisal Ivan Vrhovnik, župnik trnovski v Ljubljani. S tremi podobami. V Ljubljani. Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda«. 1892.

8. zvezek knjižnice družbe sv. Cirila in Metoda je spomenik prvemu pripovednemu pisatelju našemu ob stoletnici njegovega rojstva. Življenjepis je sestavljen natančno in prav vzgledno. Knjižico bode rada čitala mladina, še rajši pa odrasli, kateri ne beró knjig toliko za zabavo, kakor za pouk. Krasé jo tudi tré lepe slike. Knjiga velja vezana 20 kr. 100 izvodov 15 gld.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. (Odlikovanje preč. kanonika in profesorja Jožefa Marna Dalje.) Ko mu je na to še gospod ravnatelj Fr. Wiethaler častital v jedrnatih besedah imenom učencev nižje gimnazije, dvigne se veličastni g. slavljencec ter navdušeno spregovori nastopne besede: Visoko spoštovana družba!

Dvojno čustvo mi prešinja danes srce: čustvo hvalečnosti in čustvo radosti. Prvo hvalečnost sem dolžan in izrekam Bogu Vsegamogočnemu, ki me je — smem reči — čudovito ohranil do današnjega dne. Slabotnemu od rojstva bilo mi je prestatí mnogo, mnogo

bolezní pa trdih, trdih bojev; bojev na družinskem in narodnem, na pedagogičnem in literarnem, na cerkvenem in političnem polju. Prezgodnja moja canities in calvities ima pač tudi v tem svoj poseben vzrok. Za srečno izvršitev vsega, kar sem delal in dosegel bodi Bogu prva zahvala!

Za Bogom izrekam danes največo zahvalo Nj. Veličanstvu, našemu najmilostnejšemu gospodu in cesarju. Po milosti Njegovega Veličanstva postal sem na tem zavodu učitelj veronauka, profesor, častni kanonik in sedaj vitez reda, ki se po presvetlem ce-